

УДК 37.016+811.161.2
ББК 74.26+81.2УКР
У74

Автор:

Голобородько Є. П., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, член-кореспондент НАПН України;
Голобородько К. Ю., доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
Павлик О. А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри змісту і методики початкового навчання Криворізького педагогічного інституту Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет»;
Мунтян С. В., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри слов'янських мов та методик їх викладання Херсонського державного університету;
Бондаренко І. А., учитель-методист, учитель української мови та літератури Херсонської спеціалізованої школи I–III ступенів № 24.

Рецензенти:

Плиско К. М., доктор педагогічних наук, професор;
Назаренко Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент.

Усі уроки української мови. 8 клас. II семестр. Нова програма / Є. П. Голобородько, К. Ю. Голобородько, О. А. Павлик, С. В. Мунтян, І. А. Бондаренко. — Х. : Вид. група «Основа», 2016. — 203, [5] с. — (Серія «Усі уроки»).

ISBN 978-617-00-2747-4

У посібнику вміщено всі уроки української мови для II семестру 8 класу, які розроблено за новою програмою, затвердженою Міністерством освіти і науки України наказом № 585 від 29.05.2015. Розробки уроків характеризуються поєднанням комунікативно-діяльнісного, соціокультурного принципів і принципу практичної спрямованості, відповідають сучасним досягненням теорії і практики навчання української мови й розвитку мовлення.

Для вчителів української мови та літератури загальноосвітніх шкіл, ліцеїв та гімназій, студентів філологічних факультетів педагогічних університетів.

УДК 37.016+811.161.2
ББК 74.26+81.2УКР

ISBN 978-617-00-2747-4

© Голобородько Є. П., Голобородько К. Ю.,
Павлик О. А., Мунтян С. В.,
Бондаренко І. А., 2016
© Корягін В. О., макет обкладинки, 2016
© ТОВ «Видавничка група «Основа», 2016

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 8 КЛАСІ. II СЕМЕСТР

№ зп	Зміст уроку	Дата
<i>Просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами</i>		
33	Однорідні члени речення (зі сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком). Поширені і непоширені однорідні члени речення. Смыслові відношення між однорідними членами речення (єднальні, протиставні, розділові)	
34	Речення з кількома рядами однорідних членів	
35	Однорідні і неоднорідні означення	
36	<i>Урок розвитку комунікативних умінь № 7.</i> Усний стислий переказ тексту публіцистичного стилю (на основі прослуханих телепередач)	
37	Розділові знаки при однорідних членах речення	
38	Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами (повторення й поглиблення). Двокрапка й тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами	
39	<i>Урок розвитку комунікативних умінь № 8.</i> Усний і письмовий стислий переказ розповідного тексту з елементами опису місцевості в художньому стилі	
40–41	<i>Урок розвитку комунікативних умінь № 9.</i> Контрольний письмовий докладний переказ тексту художнього стилю із творчим завданням	
<i>Речення зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями)</i>		
42	Звертання непоширені і поширені. Риторичне звертання	
43	Розділові знаки при звертаннях	

№ зп	Зміст уроку	Дата
44	Вставні слова (словосполучення, речення)	
45	Групи вставних слів і словосполучень за значенням	
46	Розділові знаки при звертаннях та вставних словах	
47	<i>Урок розвитку комунікативних умінь № 10.</i> Усний твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі власних спостережень у художньому стилі	
48	Узагальнення й систематизація знань з теми «Речення зі звертаннями і вставними словами (словосполученнями, реченнями)»	
49	<i>Урок розвитку комунікативних умінь № 11.</i> Письмовий твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі власних спостережень у художньому стилі	
50	<i>Тематична контрольна робота № 3.</i> Контрольний тест	
<i>Речення з відокремленими членами</i>		
51	Поняття про відокремлення	
52	Відокремлені означення, способи їх вираження	
53	<i>Урок розвитку комунікативних умінь № 12.</i> Конспект прочитаного науково-навчального тексту, тематичні виписки	
54	Розділові знаки при відокремлених означеннях	
55	<i>Урок розвитку комунікативних умінь № 13.</i> Усне повідомлення на тему про мову, що вимагає зіставлення й узагальнення матеріалу в науковому стилі	
56	Відокремлені прикладки	
57	Контрольний диктант. Контрольне аудіювання тексту художнього стилю	
58	Відокремлені додатки. Розділові знаки при них	
59	Відокремлені обставини, способи їх вираження	
60	Розділові знаки при відокремлених обставинах	
61–62	<i>Урок розвитку комунікативних умінь № 14.</i> Інтерв'ю в публіцистичному стилі	
63	Уточнювальні члени речення	
64	Розділові знаки при відокремлених й уточнювальних членах речення	

№ зп	Зміст уроку	Дата
65	Урок розвитку комунікативних умінь № 15. Ділові папери. Протокол. Витяг з протоколу	
66	Тематична контрольна робота № 4. Контрольний тест	
<i>Повторення в кінці року</i>		
67	Просте неускладнене речення. Розділові знаки в ньому	
68	Урок розвитку комунікативних умінь № 16. Складання й розігрування діалогів дискусійного характеру	
69	Розділові знаки в простому ускладненому реченні	
70	Узагальнення й систематизація вивченого про просте речення	

ПРОСТЕ УСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ. РЕЧЕННЯ З ОДНОРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ

УРОК № 33

ОДНОРІДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ. ПОШИРЕНІ І НЕПОШИРЕНІ ОДНОРІДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ. СМИСЛОВІ ВІДНОШЕННЯ МІЖ ОДНОРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ РЕЧЕННЯ

Мета:

- **навчальна:** поглибити знання учнів про однорідні члени речення; про способи зв'язку між однорідними членами речення; розвивати вміння школярів знаходити однорідні члени речення, уміння використовувати однорідні члени речення у власних висловлюваннях, орфографічні навички;
- **розвивальна:** розвивати увагу, аналітико-синтетичні навички, асоціативну уяву, пам'ять; збагачувати словниковий запас учнів;
- **виховна:** виховувати емоційно-ціннісне ставлення до мови.

Внутрішньопредметні зв'язки: орфографія, лексикологія.

Міжпредметні зв'язки: література, українознавство.

Тип уроку: урок формування умінь і навичок.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

І. ОРГАНІЗАЦІЯ КЛАСУ

Емоційна зарядка

- ▶ Прочитайте виразно уривок із вірша Л. Костенко.
- ▶ Знайдіть однорідні члени речення в першій і третій строфах.

В холодні ночі звужуються зорі,
немов зіниці божевільного.
Моторошно й пильно
дивиться Всесвіт — Великий Маг, —
піднявши над землею рукав Чумацького Шляху...

А в ночі теплі, в ночі бірюзові,
стрекочуть кастаньетами цикади.
І над землею розцвітають зорі,
солодкі й жовті, як цукати.
Зорі мають гіпнотичну силу.
Люди зіркою з давнини
називають жінку вродливу,
яхти, квіти й ордени.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Комунікативний практикум

- ▶ Дайте відповіді на запитання, наведіть приклади.
- ▼ Що ви знаєте про однорідні члени речення?
- ▼ Які розділові знаки ставляться при однорідних членах речення?

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ, ЗАВДАНЬ УРОКУ. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

IV. ЗАСВОЄННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Робота за підручником

Вивчення параграфа «Однорідні члени речення».

Спостереження над мовними явищами

- ▶ Проаналізувавши речення, зробіть висновок про те, які члени речення можуть бути однорідними.

1. Були і ревності, і муки, і докори, і вірші, розпачем наліті.
2. Там хати садками вкриті, срібним маревом повиті. 3. І барвінком,
і рutoю, і рястом квітчає весна землю, мов дівчину, у зеленому гаю.
4. Береги річки положисті, з великими піщаними плесами, з рідкими
кущиками верболозу. 5. Яблуні дихали цвітом росяно, червоно,
біло.

- ▶ Проаналізуйте речення, зробіть висновок про те, як можуть бути поширені однорідні члени.

1. Широкою, вкритою туманом долиною верталися додому
(У. Самчук). 2. А я дивлюсь на сизий від води городець, на роз-
патлані дерева саду, на віхті туману. 3. Як би зараз хотілося стати
малим хлопчиком, почути материне слово, забути вагу пережитого
й острах прийдешнього (М. Стельмах).

Робота з таблицею

- ▶ Заповніть другу колонку таблиці прикладами, наведеними
нижче. Зробіть висновок про те, якими сполучниками з'єд-
нуються однорідні члени речення.

Види сполучників сурядності	Приклади
єднальні: <i>і (і); та (= і); і..., і; ні..., ні; ані..., ані</i>	
протиставні: <i>а; але; та (= а); однак; проте; тільки; хоч; зате</i>	
розділові: <i>або; чи; а чи; хоч; чи то; то...то; не то...не то; чи...чи; чи то...чи то</i>	
зіставні (парні): <i>не лише..., а й; не тільки..., а й; не стільки..., скільки; як..., так і; хоч..., але; хоч..., проте; хоч..., зате</i>	
приєднувальні: <i>та ще й; а також</i>	

1. У Килини та Горпини як не свадьба, то родини (*Народна творчість*). 2. Забравсь у чужу солому, та ще й шелестить (*Народна творчість*). 3. І сниться їй той син Іван і уродливий, і багатий (*Т. Шевченко*). 4. Тече вода в синє море, та не витікає (*Т. Шевченко*). 5. Тее слово всім давало то розвагу, то пораду (*Леся Українка*).

V. ЗАКРІПЛЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Дослідження тексту

- ▶ Прочитайте текст. Визначте тему й ідею.
- ▶ Проаналізуйте синтаксичну будову кожного речення першого абзацу.
- ▶ Знайдіть однорідні члени речення. З'ясуйте смислові відношення між ними.
- ▶ Зробіть висновок про те, з якою метою використано однорідні члени в мовленні.

ЛЮДИНА І КУЛЬТУРА

З давніх-давен людина прагнула зробити своє життя і дійсність навколо себе кращими, шукала красу і гармонію, милувалася, якщо знаходила, і сумувала, коли втрачала.

Уже перша людина мала відчуття прекрасного. Намагаючись прикрасити себе, вона розмальовувала тіло та обличчя, прихильно ставилася і до татуювання. Прикрашала людина і свою «домівку», розмальовуючи стіни.

Спливали віки. Усе більше вдосконалювалася людина, зростали її вимоги до себе і до свого оточення. Поширювалися її вміння. А душа постійно прагнула прекрасного, духовний світ потребував реалізації. Поступово з'являються різні сфери духовної діяльності, опановуються різноманітні види мистецтва.

Різні часи мали різні ідеали краси і закони мистецтва. Іноді попередні досягнення заперечувалися, іноді розвивалися. Але в будь-

якому разі людина прагнула створити щось краще, ніж було до неї, відбити у своєму витворі смаки і вподобання свого часу, відобразити особливості духовного життя народу. Так створювалося те, що сьогодні ми називаємо культурою. У пориваннях душі і бажанні самореалізації, у відчутті краси і прагненні творити її народжувалася і розвивалася культура. І сьогодні триває культурний розвиток, але, на мою думку, у наш час люди більше довіряють тому, що вже є установленим, уважаючи, що саме в культурі, створеній нашими пращурами, знайдуть істинні моральні й духовні цінності, справжні ідеали, завдяки чому зможуть заглибитися у своє *Я*, зрозуміти свою сутність.

Сьогодні, в епоху всесвітньої глобалізації, культура підтримує в людині те, що звикли називати людським, збагачує духовний світ людини, підвищує її моральний і інтелектуальний рівень. У культурі людина шукає інший світ — більш людяний і доброзичливий.

Як це не жахливо, але сьогодні людина та її життя мало цінуються самою ж людиною, бо ми живемо в час «загальної комп'ютеризації», і тільки культура має силу не дати вмерти людині як високодуховній особистості (*З посібника підготовки до ЗНО*).

Тестове завдання

- Установіть відповідності.

Картка 1

Однорідні означення	Щастя, радість, доброта прийшли тепер до кожної оселі (<i>Ю. Збанацький</i>)
Однорідні обставини	Відгуло, віддзвеніло лагідне літо (<i>В. Приходько</i>)
Однорідні додатки	Глибока, тиха, нерозважна туга вникає в серце (<i>Леся Українка</i>)
Однорідні підмети	Живи, Україно, живи для краси, для сили, для правди, для волі (<i>Олександр Олесь</i>)
Однорідні присудки	Учитель говорив просто, чітко, зрозуміло

Картка 2

Єднальні відношення	Чи дружина вірна, чи скорботна мати, чи сестра твоя шлють ті листи (<i>О. Гончар</i>)
Протиставні відношення	Я пам'ятаю вчительку мою просту, і скромну, і завжди спокійну (<i>В. Сосюра</i>)
Розділові відношення	Буханка хліба увібрала в себе не тільки працю хлібороба, а й працю конструктора, машинобудівника

Зіставні відношення	Ще в гімназії Борис займав видне місце серед товаришів, а також учителів (<i>І. Франко</i>)
Приєднувальні відношення	Караюсь, мучуся, але не каюся (<i>Т. Шевченко</i>)

VI. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО

Творче конструювання

- Поширте речення однорідними членами.

1. Я встаю рано. 2. Я люблю поезію. 3. Сніг падав безшумно.

Пояснювальний диктант

- Запишіть народні прислів'я, визначте однорідні члени речення і поясніть уживання розділових знаків.

- Які смислові відношення між однорідними членами?

1. Шануй батька і неньку, буде тобі скрізь добренько. 2. Мудрим ніхто не вродився, а навчився. 3. Дружба та братерство дорожче багатства. 4. Будь сміливим не язиком, а ділом. 5. Відвага або мед п'є, або сльози ллє. 6. Щире слово, добре діло душу й серце обігріло. 7. Вовк линяє, але вдачі не міняє.

Самостійна робота

- Запишіть речення, розставляючи розділові знаки. Знайдіть однорідні члени, визначте, чим вони виражені.

1. Усе тут радує зір рівні стрункі берізки не понівечені любителями березового соку гінкі бурштинові сосни що мов корабельні щогли сурмлять у сизу небовінь (*А. Камінчук*). 2. Село гойдалося поміж ніччю і днем то поринало в чорну імлу то підводилося з неї підбадьорювало себе скрипом журавлів цоканням сокир неголосними перемовками (*Ю. Мушкетик*). 3. Рвучкий вітер бушував над лісом і дерева то гули гризно і тривожно то шуміли тихо і приємно (*М. Коцюбинський*).

VII. ПІДСУМОК УРОКУ

Рефлексія

- Заповніть другу колонку, проаналізувавши роботу на уроці.

Повторили	
Дослідили	
Зрозуміли	
Навчилися	
Важким виявилось	

VIII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ (ЗА ВИБОРОМ)

- ▶ Виконайте вправу з підручника.
- ▶ Зробіть комп'ютерну презентацію «Однорідні члени речення».
- ▶ Складіть монологічне висловлювання з теми «Однорідні члени речення».

УРОК № 34

РЕЧЕННЯ З КІЛЬКОМА РЯДАМИ ОДНОРІДНИХ ЧЛЕНІВ

Мета:

- **навчальна:** поглибити знання про однорідні члени речення; навчити розмежовувати різні ряди однорідних членів в одному реченні; розвивати вміння ставити розділові знаки при однорідних членах речення, уміння правильно інтонувати речення з однорідними членами;
- **розвивальна:** розвивати логічне мислення, уміння зіставляти, порівнювати, робити висновки;
- **виховна:** виховувати відповідальне ставлення до вивчення української мови.

Внутрішньопредметні зв'язки: орфографія, лексикологія, фразеологія.

Міжпредметні зв'язки: народознавство, біологія, література.

Тип уроку: урок засвоєння нового матеріалу.

*Роботу роблять умінням, а не тільки терпінням.
Народне прислів'я*

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЯ КЛАСУ

Емоційна зарядка

- ▶ Прочитайте прислів'я, поясніть його зміст.
Не святі горшки ліплять, а прості люди.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Комунікативний практикум

- ▶ Дайте відповіді на запитання, наведіть приклади.
- ▼ Які члени речення називають однорідними?
- ▼ Чи бувають однорідними членами слова, що належать до різних частин мови?

- ▼ Які смислові відношення можуть бути між однорідними членами речення?

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ, ЗАВДАНЬ УРОКУ. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

IV. ЗАСВОЄННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

«Мозковий штурм»

- ▼ Як ви вважаєте, чи може бути в одному реченні кілька рядів однорідних членів?
- ▼ Які ряди однорідних членів можуть бути в реченні?
- ▼ Скільки їх може бути?

Робота з поетичним текстом

- ▶ Прочитайте виразно вірш. Яка його головна думка?
- ▶ Дайте характеристику типам речень.
- ▶ Знайдіть однорідні члени речення.
- ▶ З якою інтонацією треба читати речення з однорідними членами?
- ▶ Позначте стрілочками зниження й підвищення тону, паузи.
- ▶ Визначте, скільки рядів однорідних членів у реченнях.

ЩОРОКУ, ЩОЛІТА...

Щороку, щоліта
і сухо, і зливи,
І ясно й туманно,
і все по-новому,
І все наче вперше:
розчахнуті сливи
І бджоли,
що липу обсіли медову.
Щороку, щоліта
бояться посухи
Й зітхають, що, може,
замокнуть покоси,
А все вже бувало:
й повітря без руху,
І буря, і злива,
і ряска, і роси.
Щороку, щоліта
і липні дощують,
І осінь завчасну
нагадують серпні...

І. Муратов

Лінгвістичне дослідження

- ▶ Прочитайте уривок з підручника української мови.

Інтонування однорідних членів речення відбувається по-різному. У розповідних реченнях під час перелічення та зіставлення вона поступово знижується, в окличних підвищується. У питальних реченнях інтонація різко підвищується на останньому однорідному члені. Якщо однорідні члени протиставляються, на першому слові інтонація різко підвищується, на останньому — знижується.

- ▶ Доберіть до наведених в уривку положень приклади розповідних, питальних й окличних речень з однорідними членами.

Пояснювальний диктант

- ▶ Запишіть речення, уставляючи пропущені букви та розставляючи розділові знаки. Поясніть орфограми й пунктограми.
- ▶ Підкресліть усі однорідні члени. Поясніть розділові знаки.

Зелене листя барвінку не в'яне ні взимку ні влітку а (на)весні зв.. селяє очі бл..китними зіроч..ками цвіту. В Україні здавна люблять і шанують цю ро..кішну рослину ро..повідають про неї л..генди. Із барвінку не тільки пл..ли весільні вінки але й зав'язували в хрестинну квітку — на довгий вік м..лодцям і новон..родженому.

Творче конструювання

- ▶ Додайте до поданих речень ще один ряд однорідних членів речення.

1. Пісні й прислів'я вчать мене поважати людську працю. 2. Шумить і хвилюється колосся пшениці. 3. У небі в'ються й заливають-ся піснями жайворонки.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Синтаксичний розбір

- ▶ Запишіть речення, зробіть його синтаксичний розбір.
За правду й віру шана і повага жде тебе... (П. Куліш)

Вибіркова робота

- ▶ Випишіть з кожного речення однорідні члени.

1. Україна — це тихі води і ясні зорі, зелені сади, білі хати, лани золотої пшениці, медові та молочні ріки... (С. Васильченко)
2. Звуків, ліній та барв ми довіку назад не вернемо (М. Рильський).
3. Лише гуртом і пущі, і пустині з піснями, з гуком можна перейти (М. Рильський).
4. Там лист осик у вічному танку тремтить, і поривається, і лине у височінь (М. Рильський).
5. Заніміли, поникли, погасли ліси, і людські, і пташині мовчать голоси (М. Рильський).

VI. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО

Пошукова робота

- ▶ Уставте замість крапок у наведених прислів'ях пропущені однорідні члени.
- ▶ Порівняйте своє слово з оригіналом. Яке більш влучне?

1. Воля і ... (труд) достаток дають. 2. Багатство не в майні, а в ... (гідності). 3. Господарський хліб не білий, але ... (ситний). 4. Живи своїм розумом, але звірайся з ... (чужим). 5. Розум не в роках, а в ... (ділах). 6. Трудова копійка мала, але ... (важка). 7. Не дивись на чоловіка, а на його ... (діло). 8. Не стільки намолотив, скільки ціпом собі голову ... (набив). 9. Сушити не важка робота, а гірка ... (турбота). 10. Працєю не лише силою, а й ... (умінням) (*Народна творчість*).

Переклад

- ▶ Перекладіть українською мовою, порівняйте з оригіналом.
- ▶ Підкресліть однорідні члени речення.

Для героев нет неприступных крепостей.

Героев рождает и эпоха, и время, и великая цель в жизни человечества. С давних времен боролись люди за свою свободу и независимость. Настоящие герои всех времен и народов боролись для достижения справедливой цели. В этой борьбе героизм проявляли не только взрослые, но и дети. И всегда подвиги маленьких героев были проявлением благородных стремлений, самоотверженного порыва чистого сердца.

Они боролись, а иногда гибли за свой народ, за счастье людей. Их подвиги, их жизнь — пример для всех детей (*По Ю. Збанацкому*).

Матеріал для вчителя

Для героїв нема неприступних фортець.

Героїв народжує і епоха, і час, і велика мета в житті людства. З давніх-давен боролися люди за свою свободу й незалежність. Справжні герої всіх часів і народів боролися за справедливу мету. У цій боротьбі героїзм виявляли не лише дорослі, а й діти. І завжди подвиги маленьких героїв були виявом благородних прагнень, самовідданого пориву чистого серця.

Вони боролися, а часом і гинули за свій народ, за щастя людей. Їхні подвиги, їхнє життя — приклад для всіх дітей (*За Ю. Збанацьким*).

Самостійна робота

- ▶ Випишіть із поданих речень додатки зі словами, до яких вони належать, розподіливши їх у дві колонки: прямі, непрямі.